

Хуан Рулфо

У ЗОРУ

Сан Габријел израња из магле наквашен росом. Ноћни облаци спаваху над селом у потрази за људском топлотом. Сунце само што није изашло и магла се лагано диже свијајући своју плахту, остављајући беле кончиће над крововима. Сивкаста, једва видљива пара подиже се из дрвећа и с влажне земље, привучена облацима; али одмах се распршује. А за њом се појављује црни дим из кухиња, који мирише на сагорелу хрстовину и прекрива небо пепелом.

Тамо у даљини, брда су још у сенкама.

Једна ластавица је прелетела преко улица, а одмах затим огласило се прво звоно за јутрење.

Светла се погасише. Онда је једна мрља, као од блата, обавила село које је наставило још малчице да хрче, уснуло у боји свитања.

Путем из Хикилпана, оивиченим фикусима, стари Естебан догони краве музаре, а сам засео на једну. Попео се горе да му не би заскакивали у лице вилини коњици. Растерује комарце сомбрером и на махове покушава безубим устима да звизне кравама како не би заостајале за стадом. Оне иду преживајући у ходу, кваси их роса с траве. Раздањује се. Чује звона за јутрење у Сан Габријелу, на шта је сјахао с краве и клекнуо на земљу направивши крст раширеним рукама.

У шупљини неког дрвета хучи совуљага, а он у једном скоку поново узјахује краву, препао се па скида кошуљу да се на свежем ваздуху поврати, и тера даље.

„Један, два, десет”, броји краве док пролазе кроз отворену капију на улазу у село. Једну зауставља ухвативши је за уши и каже повлачећи јој рог: „Сад ће те одвојити од детета, ћелавице. Исплачи се ако хоћеш; али данас ћеш последњи пут видети своје теле.” Крава га гледа својим смиреним очима, отреса га се махнувши репом и иде даље.

Звоне последњи позив за јутрење.

Не зна се да ли ластавице долазе из Хикилпана или излазе из Сан Габријела; само се зна да долећу и одлећу кривудајући, квасе попрсја у каљавим барицама не прекидајући лет; неке проносе нешто у кљуновима, повуку честице блата репним перима па се удаље, скрећу с пута губећи се на сеновитом видику.

Облаци су већ изнад планина, тако далеки да изгледају само као сиви украси прилепљени за скуте оних плавих врхова.

Стари Естебан посматра разнобојне вијуге које шеврдају по небу: црвене, наранџасте, жуте. Звезде су све белје и белје. Последње искре се гасе и избија сунце, цело, китећи врхове травки капима од стакла.

„Мени се пупак био смрзнуо јер сам га разголитио. Више се не сећам зашто. Дошао сам пред стајско двориште и нису ми отворили. Поломио се камен којим сам ударао у капију и нико није изашао. Онда сам помислио да се мој газда, дон Хусто, спавао. Ништа нисам рекао кравама нити сам им шта објашњавао; извукао сам се да ме не виде како не би пошле за мном. Тражио сам где је онижи зид и ту сам се узверао и пао на другу страну, међу телад. И кад сам већ скидао засун на капији, угледах газду, дон Хуста, како излази оданде где је застрто, носећи на рукама уснулу девојчицу Маргариту, и како прелази стајско двориште не видећи ме. Ја сам се склонио, притајио се приљубљен уза зид, и сигурно ме није видео. Тако сам барем мислио.”

Стари Естебан је пропуштао краве да уђу једна по једна док их је музао. За крај је оставио ону што ће јој одузети теле, која је толико мукала и мукала да ју је из чистог сажаљења пустио да уђе. „Ово ти је последњи пут”, казао јој је. „Гледај га и олижи га; нагледај га се као да ће да угине. Само што се ниси отелила а још мазиш овог дрипца.” А њему: „Ево, само мало да се омрсиш, више нису твоје; видећеш какво је млеко, то ти је благо млеко за новорођенче.” И шутнуо га је видевши како је дограбило да сиса цело виме, све четири сисе. „Разбићу ти њушку, стоко једна.”

„И разбио бих му њушкицу да се није појавио газда, дон Хусто, и мене почео да шутира, да ме смири. Завалио ми је такве батине да сам заспао тамо у камењу, док су ми кости пуцале колико ме је удесио. Сећам се да сам целог тог дана осећао језу не могавши да мрднем од отеклости која се после појавила, и од великог бола који ми још не пролази.”

„Шта се десило после? Ја то не знам. Нисам се враћао да му радим. Ни ја ни ико други, јер је тог истог дана умро. Зар ви нисте знали? Мени су дошли у кућу да ми јаве, док сам био пружен у лежаљци, а моја стара поред мене стављајући ми облоге и мелеме. Дошли су да ме о томе обавесте. И да се прича да сам га ја убио, да се тако говорка. Може бити да јесам, али ја се не сећам. Зар не мислите да убити ближњег оставља трагове? Морају остати трагови, поготово ако је реч о неком надређеном. Али откад ме држите овде у затвору, мора да је због нечег, зар није тако? Мада, видите, ја добро памтим све до тренутка кад сам изударао теле и кад је газда на мене навалио – дотле ме сећање врло добро служи; после ми је све мутно. Криво ми је што сам заспао тамо ко клада, и што сам се пробудио тек у својој лежаљци, а стара поред мене, теши ме као да сам неки дечкић, а не расклиматани старац, што и јесам. Чак сам јој рекао: Ућути већ једном! Добро се сећам да сам јој то рекао, а како онда да се не сећам да сам убио човека? Кажу, међутим, да јесам, да сам убио дон Хуста. Чиме сам га, кажу, убио? Прича се да сам каменом, је л' тако? Па, боље ако је тако, јер да су рекли да сам ножем, могли би да се заките, јер ја нож не носим још откад сам био дечак, а од тада је прошла повећа ниска година.”

Хусто Брамбила је положио своју сестричину Маргариту у постељу, пазећи да се не чује. На кревету поред, спавала је његова сестра, шлогирана од пре две године, непокретна, тела као у крпене лутке, али вечито будна. Само је накратко могла да заспи, пред зору; тад би спавала као да се препустила смрти.

Будила се са изласком сунца, као сад. Кад је Хусто Брамбила положио на кревет тело уснуле Маргарите, она је управо отварала очи. Зачула је дисање своје кћери и упитала: „Где си ноћас била, Маргарита?” Пре него што ће започети вика од које би се девојка пробудила, Хусто Брамбила је тихо напустио собу.

Било је шест сати ујутру.

Упутио се до стајског дворишта да отвори капију старом Естебану. Мислио је такође да урола застор и растури кревет где

су он и Маргарита провели ноћ. „Кад би господин свештеник дао дозволу, оженио бих се њоме; али он ће се сигурно саблазнити ако га питам. Рећи ће да је то инцест и обоје ће нас изопштити. Боље да остане у тајности.” О томе је размишљао кад је угледао старог Естебана како се бори с телетом стежући му њушкицу рукама, као клештима, и ударајући га у главу. Изгледало је као да је телету већ сломио кичму јер је гребало коленима по земљи не могавши да се усправи.

Потрчао је и шчепао старца за гушу, и оборио га у камење, па га шутирао извикујући псовке чије значење овај није могао ни да докучи. Затим је осетио како му се мути у глави, и како пада ударивши теменом о камен којим је стаја поплочана. Хтео је да се подигне али је опет пао, да би при трећем покушају остао миран. Један црни облак му је застро вид кад је покушао да отвори очи. Није осећао бол, само нешто црно што му је помрачивало разбор до потпуног мрака.

Стари Естебан је устао кад је сунце већ било високо. Кренуо је насумце, стењући. Не зна се како је отворио капију ни како је изашао на улицу. Не зна се како је стигао до куће затворених очију, остављајући за собом оне локвице крви целим путем. Стигао је и пружио се у своју лежальку и поново заспао.

Могло је бити једанаест пре подне кад је Маргарита ушла у стају тражећи Хуста Брамбилу, сва уплакана јер јој је мајка рекла, после дуге придике, да је блудница.

Нашла је Хуста Брамбилу мртвог.

„Прича се да сам га ја убио. Може бити да јесам. Али може бити такође да је умро од беса. Имао је много гадну нарав. Ништа му није ваљало: те да су јасле прљаве, те да у коритима нема воде, те да су краве премршаве. Ништа му није ваљало: чак и што сам ја мршав, сметало му је. А како да не будем мршав кад једва да сам и јео. Па све сам време проводио на путу с кравама: терао сам их у Хикилпан где је он купио један пашњак; чекао бих док се не напасу, а онда их догонио назад да стигнем с њима пред зору. Као да сам вечито био на ходочашћу.

„А сад, као што видите, стрпали су ме у затвор и судиће ми ове недеље у коју уђосмо, за злочин који починих над дон Хустом. Ја се не сећам; али може бити да јесам. Можда смо обојица обневидели, па нисмо ни приметили да убијамо један другог. Може бити. У овим мојим годинама сећање уме и да

превари; због тога се ја захваљујем Богу, јер и да ми одузму све моје способности не губим много, ионако ме скоро ниједна не служи. А што се тиче душе, па и њу, ево, Њему поверавам.”

Преко Сан Габријела опет се спуштала магла. У плавим брдима и даље је блистало сунце. Једна блатњава мрља прекрила је село. После је наишао мрак. Те ноћи нису палили светла, због жалости, јер је дон Хусто био власник светлости. Пси су завијали до свитања. Стакла у боји, на цркви, светлуцала су до зоре, од сјаја воштаница, док су бдели над телом покојника. Гласови жена певали су у полусну ноћи: „Изађите, изађите, изађите душе из мука”, бојом фалсета. А звона су звонила за мртве целу ноћ, све до зоре, док их нису прекинула јутарња.

Превела са шпанског *Гордана Ђирјанић*

(Прича „У зору” биће ускоро објављена и у књизи превода свих Рулфових прича, под насловом *Долина у ѿламену*, поред које ће бити објављен и превод романа *Педро Парамо*, а у оквиру Рулфових *Сабраних дела*. Издавач је „Градац” из Чачка.)